

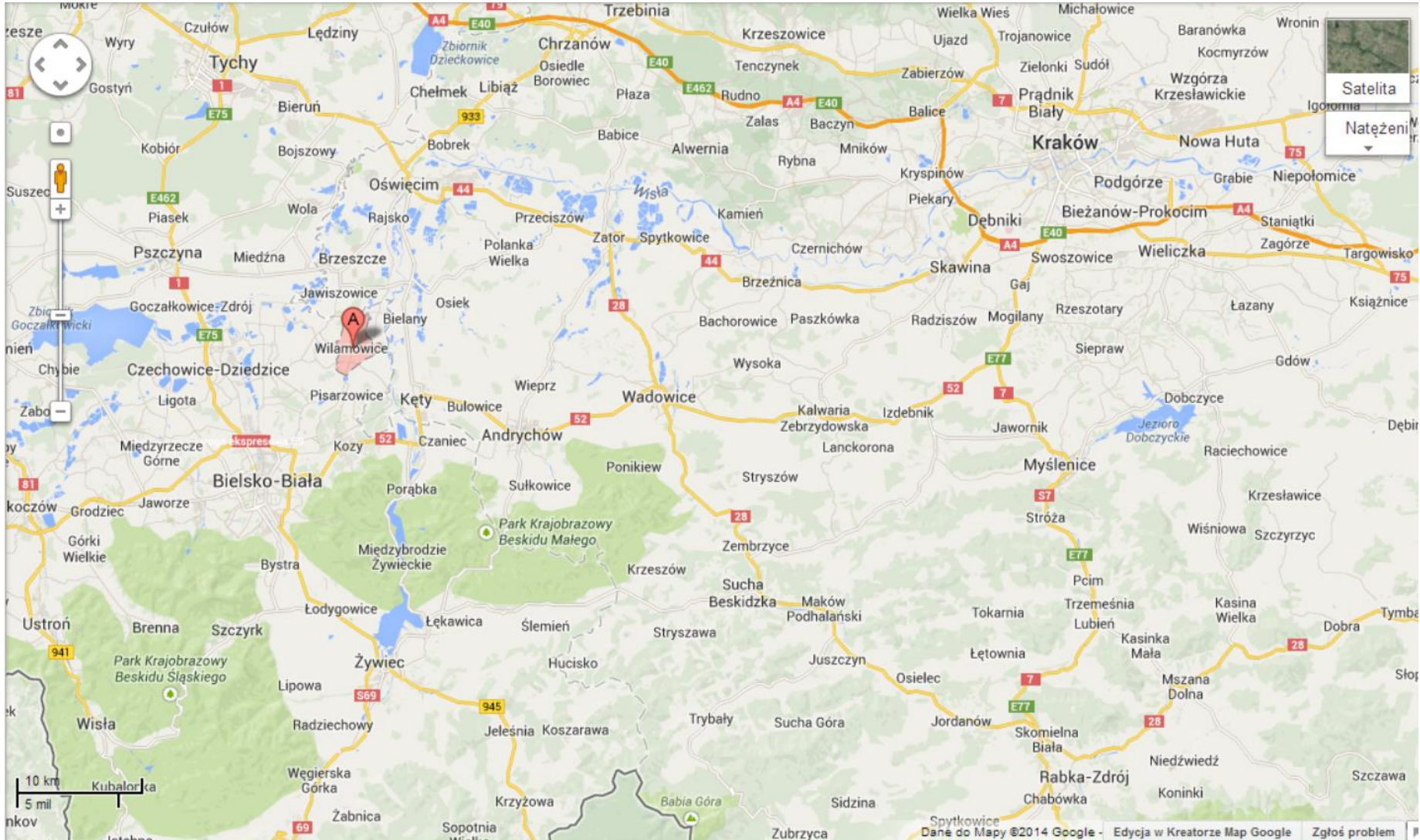
Europe
for Citizens

Wymysöu Śpröh, kultur, rewitalizacyj

Śtoter Biöetuł (Bartłomiej Chromik)

Wilamowice – gdzie są?

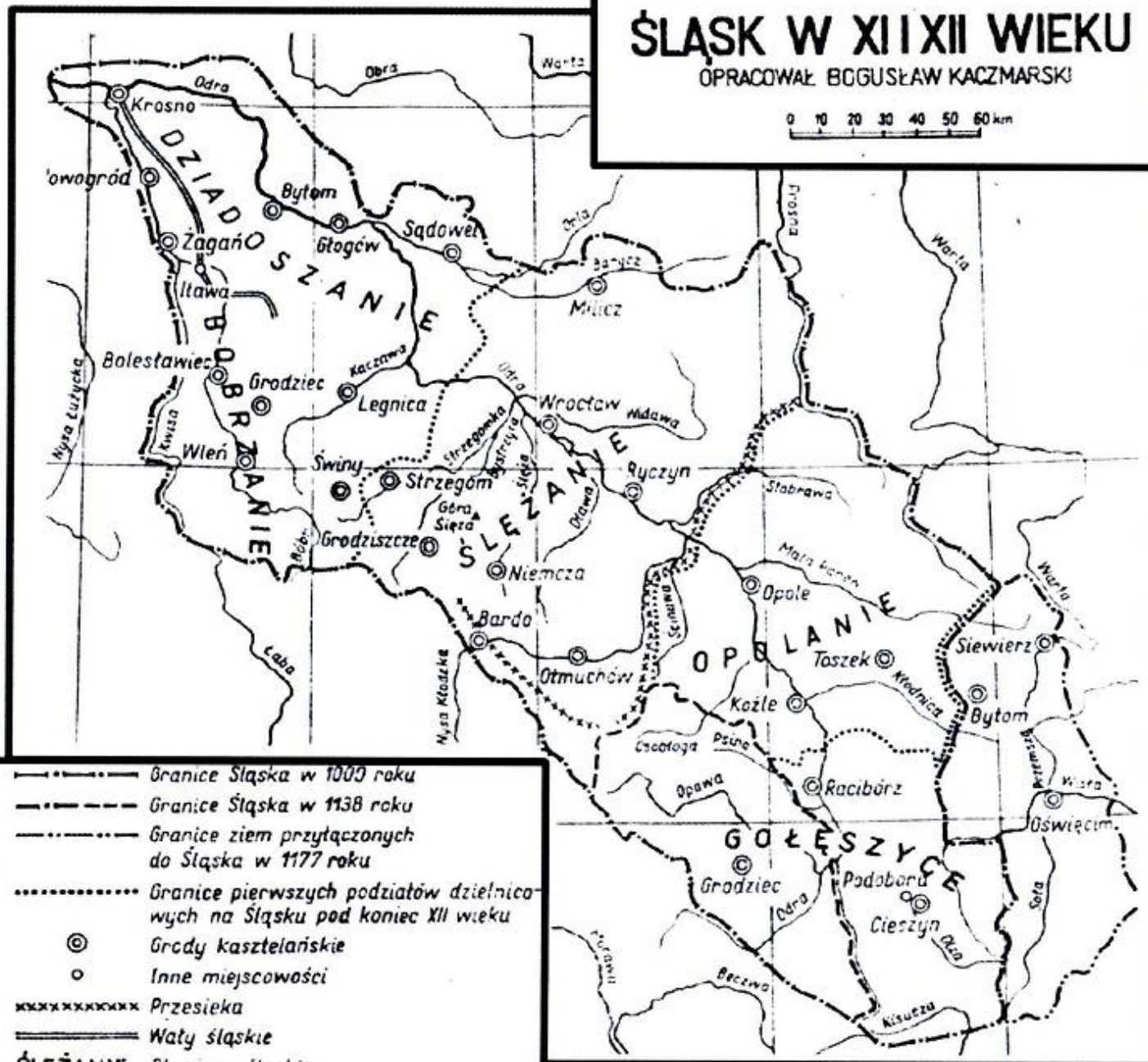

Początek

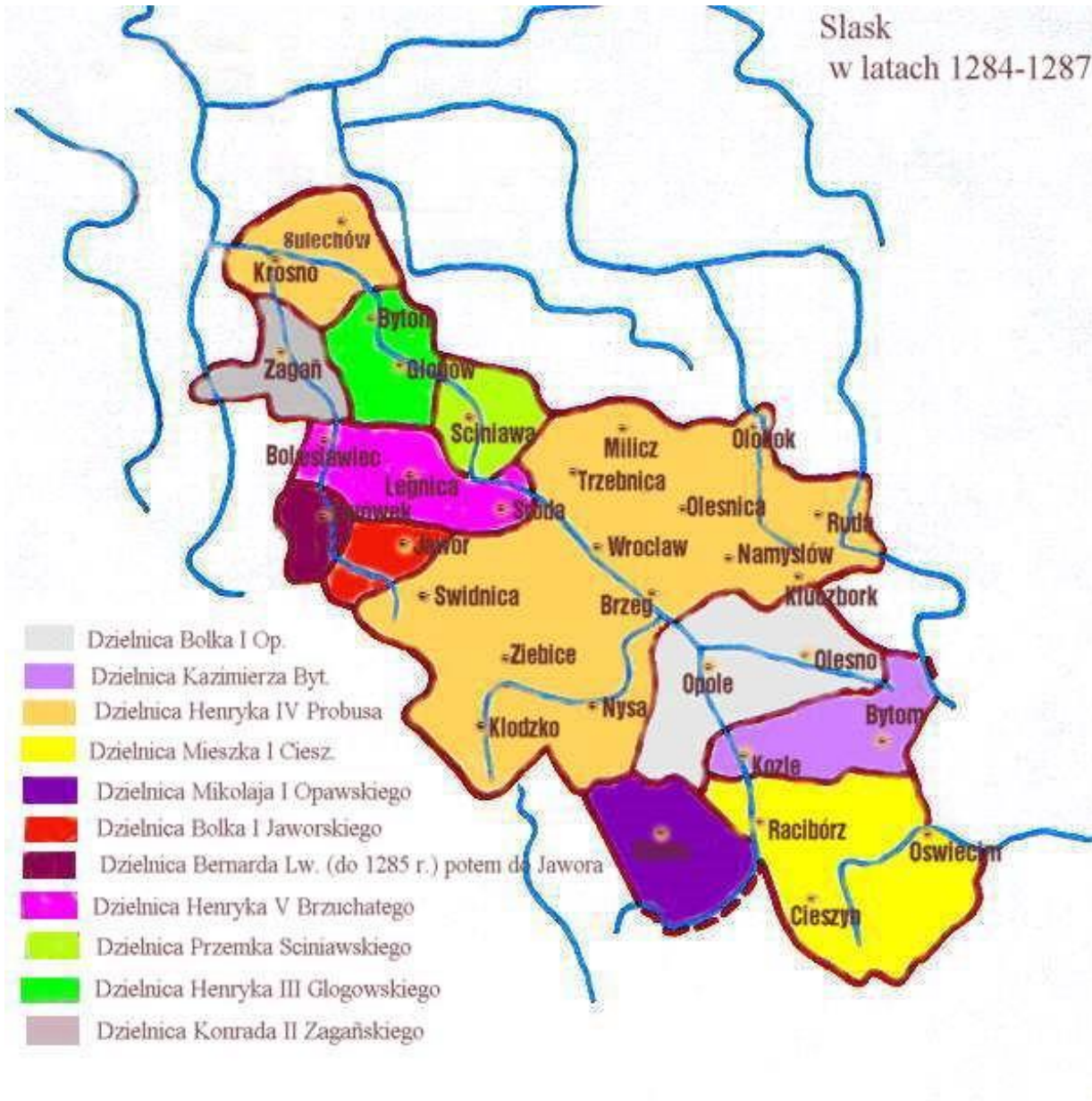
ŚLĄSK W XI I XII WIEKU

OPRACOWAŁ BOGUSŁAW KACZMARSKI

0 10 20 30 40 50 60 km

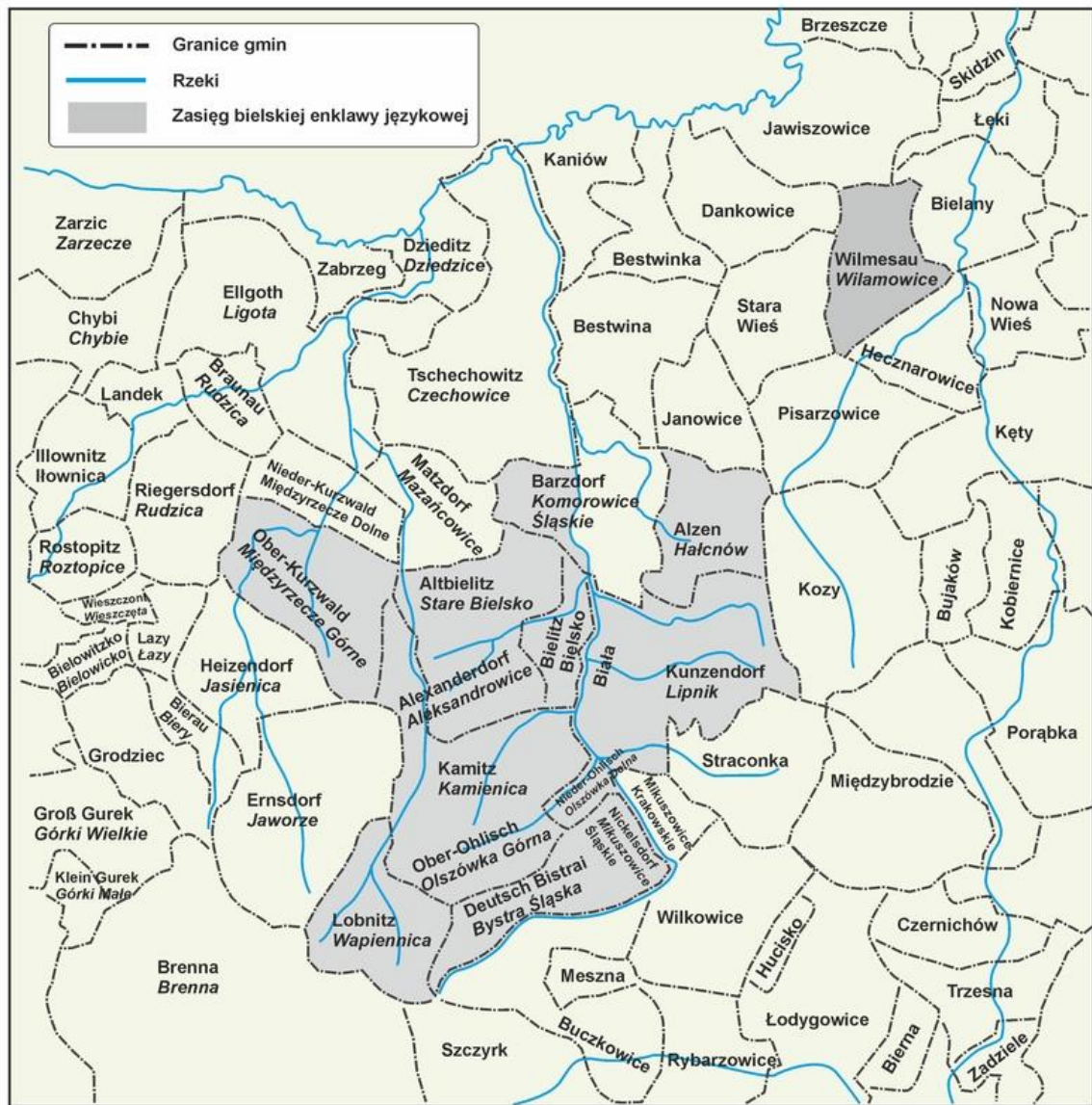
- Granice Śląska w 1000 roku
- Granice Śląska w 1138 roku
- Granice ziem przyłączonych do Śląska w 1177 roku
- Granice pierwszych podziałów dzielnicowych na Śląsku pod koniec XII wieku
- ⊙ Grody kasztelańskie
- Inne miejscowości
- XXXXXXXXXX Przesieka
- ==== Wały śląskie
- ŚLĄZANIE Plemiona śląskie

Mapa opracowana przez autora na podstawie: J. G. Kłoczko, "Silesia 1284-1287", Warszawa 1987, s. 10-11.

Stara Wieś - Wymysdiöf

Bielska wyspa językowa

Etnogeneza

A Welmeßajer ai Berlin

*Kom of Berlin a froumer Welmeßajer,
Un wou a stond, an wou a ging,
Om Reng, ai olla Gossa, olla Stroßa,
Do rief a met sem tiefa Baß:
'Kajf Drellich! faina Welmeßajer Drellich!'
Sou tree har's fort de ganze Woch'/
De fremda Loit, se hon an wing verstanda,
Ma docht' har wär vo England har.
-Dos ei kaj Wuinder; denn de Welmeßajer,
Die stomma jou vo derta har. –*

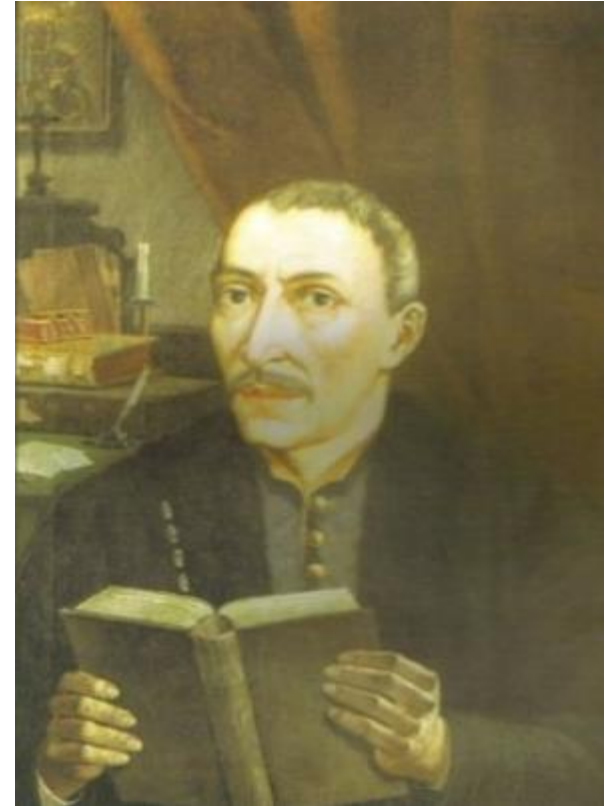
Wesoły wilamowianin przybywa do Berlina,
To przystanął, to pochodził,
Po rynku, po wszystkich ulicach i uliczkach.
Aż krzyknął swym niskim basem:
'Kupujcie drelichy! Piękne wilamowskie drelichy!'
Tak przepędził cały tydzień.
Obcy ludzie rozumieli go niewiele,
Myślano, że przybył z Anglii.
Nic w tym dziwnego: przecie wilamowianie.
Ci pochodzą wszak stamtąd.

Wykupienie z pańszczyzny - 1808

Schemberg wymyślał na swoich poddanych z Wilamowic i zaferował ich kupno Biebersteinowi, mówiąc: „Daj mi 20000 zł reńskich jako 5/10 kapitału, ponieważ ja mam 1500 zł reńskich ze wsi. Bieberstein powiedział: „Jeśli dopłacisz mi 30000 zł reńskich, bym miał jednak z nich jakąś prowizję, to tak, ale ja nie chcę mieć tych gamoni nawet za darmo”.

(Franz Augustin, Kroniki żywieckie, 1842)

Bieberstein sagte, wenn du mir noch 20000 Floren dazu zählst dass ich doch was hätte auf Provision mit ihnen ja aber so mag ich diese **Haldybaldi** nicht umsonst.

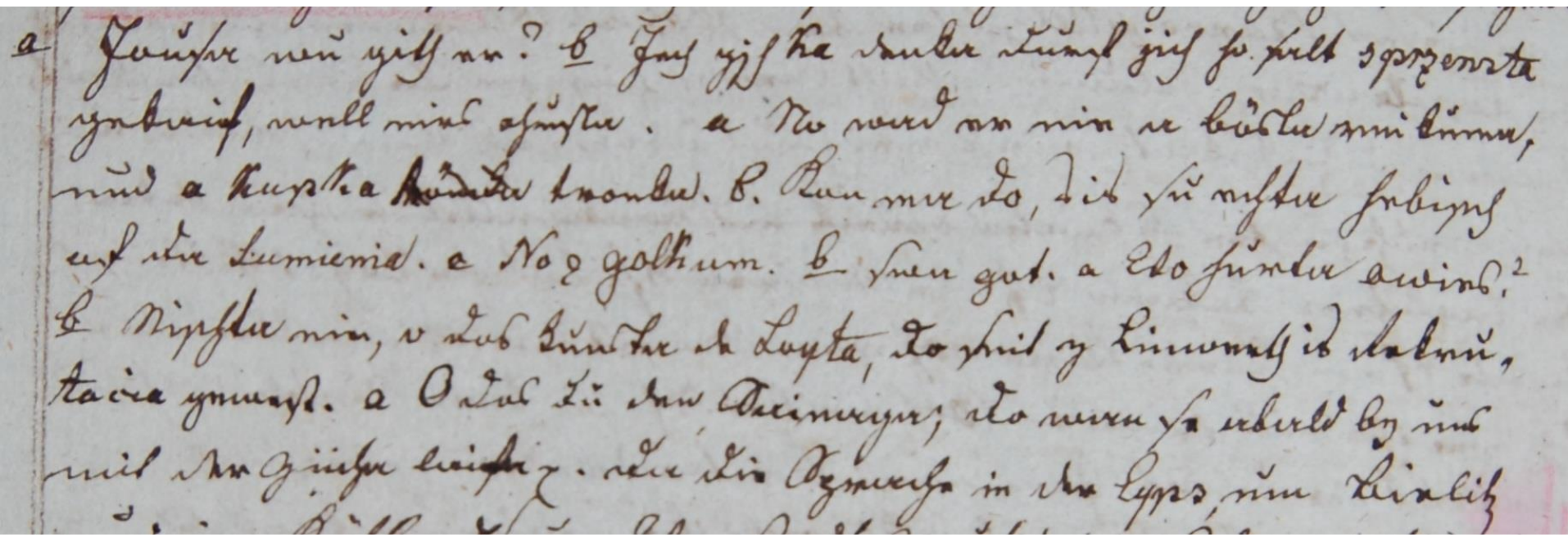
Andrzej Komoniewski

Tkactwo i handel

Gruf aus Wilamowic - Pozdrowienie z Wilamowic
Landes-Webschule und Fabrik - Krajowa Szkoła i Fabryka Tkactwa

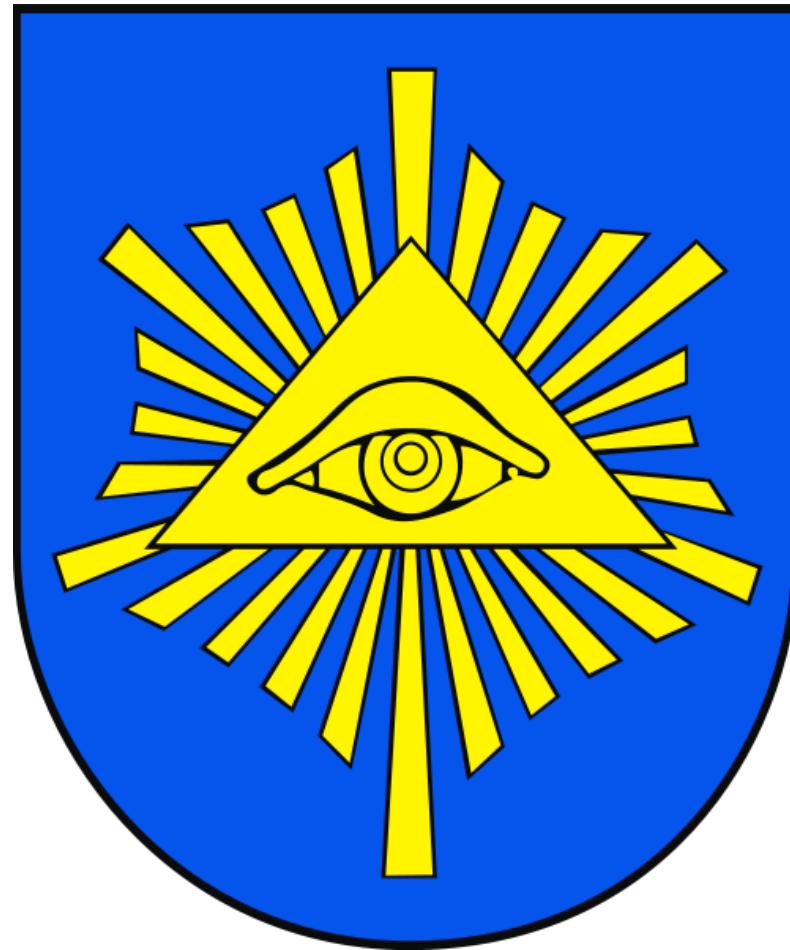
Najstarszy tekst po wilamowsku

10
a Język nasz yst on? b Jazyk yst ten danieli Ludyk jazyk se. Jazyk seppowsta
yabwief, well miel ofynstie. a No word on nina se budyli nini Linnu,
nind a kuryta kuryta kuryta. b. Kuryta kuryta, die su nudyta jazyk
yft die Linnu. a No golkum. b. Inen gut. a Eto jazyk awind.
b Nudyta nini, v tub Linnu se Luyta, to jazyk y Linnu id stalni,
kacya ymury. a O tub Lii daw kuryta, to nury se uduid by nini
nini nini jazyk kuryta. a Eto Lii kuryta in die Luyta, nini kuryta
a. b. c. d. e. f. g. h. i. j. k. l. m. n. o. p. q. r. s. t. u. v. w. x. y. z.

*Jahrbuch oder Zusammenstellung geschichtlicher Tatsachen,
welche die Gegend von Oswieczyn und Seypusch angehen,
Bearbeiten durch Franz Augustin Pfarrer der Stadt Seypusch A.
1842*

Co wspólnego z Wilamowicami ma Dante?

Óf jer Welt

Łaza **guty** daś "Óf jer welt"
Lesen Gute das "Auf jener Welt"
Should the good read the "In the Other World"

wájłs nist szłáchtys hañn aġystellt,
weil-sie nichts Schlechtes haben angestellt,
since they have done nothing mean,

fjéttá zych goo nist myj fjém tót,
fürchten sich gar nichts mehr vor-dem Tod,
do not fear at all death anymore,

dertroon besser s ława yr nót.
ertragen besser das Leben in-der Not.
support better their lives in need.

Łazas szłáchty, cyttyns wja esp,
Lesen-das Schlechte, zittern-sie wie-eine Espe,
Should this read the bad, they tremble like an aspen-tree,

idłykjés woot stychts, wjes a wesp
jedes Wort sticht, wäre-es eine Wespe,
each word stings, as if it were a wasp,

krigia án szrek fy jém ława,
kriegen einen Schreck von ihrem Leben,
they get the fright of their lives,

wada besser, wann gut starwa.
werde-ihnen besser, wenn gut sterben.
would be better for them, if they died good.

PRACE NAUKOWE UNIWERSYTETU POZNAŃSKIEGO
SERIA LINGWISTYCZNA
T. 7

ADAM KLÉCZKOWSKI

DIALEKT WILAMOWIC
W ZACHODNIEJ GALICJI

SKŁADNIA (SZYK WYRAZÓW)

WYDAWCA

WYDZIAŁ JĘZYKOZNAWSTWA I LINGWISTYKI UNIWERSYTETU POZNAŃSKIEGO
UL. ŚWIĘTOKRZYŻSKA 10, 60-017 POZNAŃ

1999

POLSKA AKADEMJA UMIEJĘTNOŚCI
PRACE KOMISJI JĘZYKOWEJ № 18
CZĘŚĆ I

HERMANN MOJMIR

WÖRTERBUCH DER DEUTSCHEN
MUNDART VON WILAMOWICE

ERSTER TEIL A—R

BEARBEITET VON
ADAM KLÉCZKOWSKI

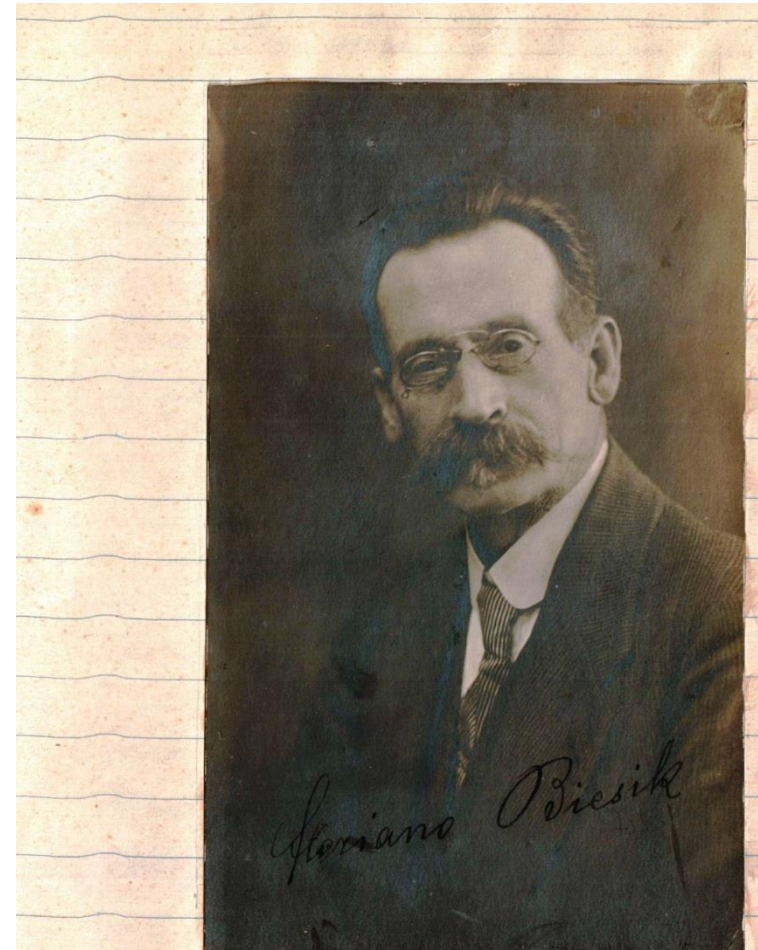
KRAKÓW 1930

NAKŁADEM POLSKIEJ AKADEMII UMIEJĘTNOŚCI
WYDAWCA GŁÓWNY W XS "BARNIACH" SEBETHNERA I WOLFFA
WARSZAWA—KRAKÓW—LUBLIN—ŁÓDŹ—POZNAŃ—WILNO—ZAROPANE

Kilka słów o języku wilamowskim

*Haar zoot d'szynsty szprach yj
bą zy kq̄n fydyhyj
f'ynzom Gotahjen
s'ałt wymysojerysz [...]
Dąs wáaz a dółler
Dą God s wymysojrysz
grąđ kóst ym paradiz*
(Wicherkiewicz 2003: 507-508)

On rzekł: „Najpiękniejszą mową
jest,
ponieważ pochodzi ona z
Wysokości,
od naszego Pana Boga,
stara wilamowszczyzna [...]
To wie nawet głupek
Że Bóg po wilamowsku
mówił już w raju.
(tłum. B. Chromika)

Burza

Każdy naród mówi w taki sposób w jaki myśli i myśli w taki sposób jak mówi.

Gemälde von Hertja Strzygowski

Lichtbild: Maria Wöfl

Wilmesauer Gevatterin in ihrer Festtracht, die heute noch lebendig ist

Bobowryk Anna z synem
Janem Bobowrykiem (Kiesler)

Burza

Spokojni i uważający się dotychczas nasi mieszkańcy przede wszystkim za wilamowianów, spotkali się nagle z żądaniem bliższego określenia swej narodowości. Zwykle mówili ‘wir sein esterreichyn’, jesteście austriakami, bo należymy do Austrii. Wszystkich mieszkańców monarchii uważano tu za austriaków bez względu na język jakim mówili. Austrija, cesarz Franciszek Józef I to był symbol mocy i siły, Wiedeń – dobrobyt, marzenie każdego obywatela (cytat za: Filip 2005).

Burza

W tym okresie niemieckiej słabości narodowej całe niemieckie przedpola na brzegu Karpat zaczęły ulegać spolszczeniu. [...] Dlaczego właśnie ta mała grupa stawiała opór, podczas gdy dookoła nie były tego w stanie zrobić setki wiosek niemieckich, na to pytanie chyba nigdy już nie znajdziemy odpowiedzi.

(Walter Kuhn, Die Frauentracht in Wilmesau)

Duchowy pomost z tejże niewielkiej niemieckiej wyspy, poprzez większą bielską wyspę językową do Wielkich Niemiec istniał zawsze; trzeba go było tylko znaleźć i to poszukiwanie wielu postawiło sobie jako cel.

(Hans Bathelt, Beskidenland)

- Bund der christlichen Deutschen in Galizien

W Wilamowicach chłopcy i dziewczęta uważają za swój obowiązek i honor zachowanie czystości krwi niemieckiej i nie mieszania jej z polską. Ten szlachetny i piękny obyczaj wraz z pielęgnowaniem ojczystego języka uchronił wilamowiczów przed polonizacją.

- prof. Walther Steller

Wilamowice to walcząca resztko. Ich niemiecka ludność odcięta jest od jakiegokolwiek łączy z niemieckością. [...] Ich pełna ofiar walka o utrzymanie swojej kulturowej odrębności powinna ciągle żyć w świadomości niemieckiej wspólnoty narodowej.

Burza

Der erste Maibaum im befreiten Bielitz

Aufnahme: Bernerstorfer

II wojna światowa i czasy PRL